

HOME ASSIGNMENT

Subject:- History (Major)

Paper:- 6.3

Semester- VI (6th)

Name- Rakesh Mandal

Roll no.- UA1713400135

14
15

2020
5/2/20

প্রশ্ন নং ১০ প্রথম বিশ্বযুদ্ধের কারণ সমূহ চমুকে আলোচনা করা ?

উত্তর :-

আবস্থণি - প্রথম বিশ্ব যুদ্ধ ১৯১৪ চনের পৰা ১৯১৯ চনলৈ চলিছিল। এই যুদ্ধখন কেবল এটা কারণত বা একেদিনাই সংঘটিত হোৱা নাছিল। উনৈশ শতিকার পৰা বিৰাজ কৰা ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতিৰ পৰিণতিতে এই যুদ্ধখন সংঘটিত হৈছিল। ১৮১৪ চনত রাটাৰলু যুদ্ধত নেপোলিয়নৰ পতনৰ পাছত ইউৰোপৰ দেশসমূহৰ পুনৰ প্রতিক্ৰিয়াশীল নীতিৰ প্ৰৱৰ্তন হৈছিল। কিন্তু স্বাধীনতা সমতা আৰু ভাতৃত্বৰ বাণীৰ দ্বাৰা আকৰ্ষিত জনসাধাৰণে এনে প্রতিক্ৰিয়াশীল নীতিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত প্ৰশাসনক অন্তৰেৰে সমৰ্থন দিব পৰা নাছিল। সেয়েহে বিভিন্ন সময়ত ইউৰোপৰ বিভিন্ন ঠাইত নানা বিদ্ৰোহ গা কৰি উঠিছিল। উনৈশ শতিকাৰ শেষৰফালে ইটালী আৰু জাৰ্মানীৰ একত্ৰীকৰনৰ পাছত ইউৰোপৰ দেশসমূহে সাম্রাজ্য বাদি নীতি আৰু উপনিবেশ স্থাপনৰ প্রতিযোগিতাত নামি পৰিছিল। জাৰ্মানীৰ সশ্রাট দ্বিতীয় উইলিয়ামে বিশ্ব বিজয়ৰ নীতি ঘোষণা কৰিছিল। ইফালে পূৰ্বৰ পৰা শক্তিশালী অন্য দুখন দেশ ইংলেণ্ড আৰু বাছিয়ায়ো জাৰ্মানীৰ ঘোষণাত হাৰ নামানি বিশ্ব বিজয়ৰ সপোন দেখিছিল। এনেদৰে ইউৰোপৰ শক্তিশালী দেশসমূহ নিজৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰমাণৰ প্রতিযোগিতাত নামি পৰিছিল। ইউৰোপৰ ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতি বেয়াৰ ফালে গৈ থকাৰ সময়ত ১৯১৪ চনৰ ২৮ জুনত অষ্ট্ৰিয়াৰ সশ্রাটৰ ভতিজাক আৰ্কডিউক ফাৰ্ডিনাও আৰু তেওঁৰ পত্ৰীক বছনিয়াৰ ৰাজধানী ছেৰাজেঙ্গত হত্যা কৰাৰ প্ৰতিশোধ লবৰ বাবে ২৮ জুলাইত অষ্ট্ৰিয়াই

চার্বিয়া আক্রমণ করে। এই আক্রমণৰ সুবিধা লৈ ইউৰোপৰ দুই শিবিৰে পৰস্পৰ বিৰোধী
বাষ্টৱ লগত ঘোষ দি যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হয়। এনেদৰেই ১৯১৪ চনত প্ৰথম বিশ্ব আৰম্ভনি হয়।
এই বিশ্ব যুদ্ধ ১৯১৯ চনলৈ চলিছিল অৱশেষত পেৰিচ শান্তি চুক্তিৰ (peace of Paris) দ্বাৰা
এই বিশ্ব যুদ্ধৰ অৱসান ঘটোৱা হয়।

প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ কাৰণসমূহ (Factors responsible for the first world war) :-

প্ৰায় এক শতিকাজুৰি ইউৰোপত চলি থকা বিভিন্ন পৰিস্থিতিৰ বাবে অৱশেষত ১৯১৪
চনত প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ সূচনা হৈছিল। ইয়াৰ কেইটামান উল্লেখযোগ্য কাৰণ আছিল -

(১) উগ্ৰ জাতীয়তাবাদ (Aggressive Nationalism) :-

জাতীয়তাবাদৰ বিকাশ বিশ্বযুদ্ধৰ এক প্ৰধান কাৰণ। ফ্ৰান্স বিপ্ৰৱৰ প্ৰভাৱত উনৈশ
শতিকাত ইউৰোপত জাতীয়তাবাদৰ বিকাশ ঘটিছিল। ইটালী আৰু জাৰ্মানীৰ
একত্ৰীকৰনৰ জাতীয়তাবাদীৰ ভাৱধাৰাৰ বিকাশে যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছিল। সেই সময়ৰ
পৰাই জাতীয়তাবাদী ভাৱধাৰাই ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰতো গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। ই বিভিন্ন
জাতি সমূহৰ জাতীয় গৌৰৱ জগাই তোলাৰ লগতে প্ৰতিখন দেশতকৈ নিজক শ্ৰেষ্ঠ বুলি
ভাৱাত অনুপ্ৰাণিত কৰাইছিল। এনে জাতীয়তাবাদী মনোভাৱ ইমান বেছি বৃদ্ধি পাইছিল যে
প্ৰতিখন দেশেই নিজক লৈ দস্তালিপূৰ্ণ ঘোষণা কৰিছিল। প্ৰতিবেশী দেশৰ এনে দান্তিক
মনোভাৱৰ ফলত ইউৰোপত জাতীয়তাবাদে উগ্ৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। জাতীয় তাৰাদৰ
ফলতেই এই দেশসমূহৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা তীব্ৰতাৰ কৰি তুলিছিল। উগ্ৰ জাতীয়তাবাদৰ
ফলতেই এছিয়া, আফ্ৰিকা আৰু বলকান ঠাইত থকা ঔপনিবেশিক শক্তিসমূহৰ মাজত
কাজিয়াৰ সূত্ৰপাত হৈছিল। ফ্ৰান্সে এলাছাত-ল-বেইন হেকুৱাৰ ফলত জাতীয়তাবাদী
ভাৱধাৰাত আঘাত পাইছিল আৰু ফ্ৰান্সৰ প্ৰধান শক্ত হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল। ইটালীয়ে
জাতীয়তাবাদী ভাৱধাৰাৰ প্ৰভাৱত ইটালীয়ান ভাষা-ভাষী প্ৰদেশসমূহক উদ্ধাৰৰ চেষ্টা
চলাইছিল। জাতীয়তাবাদী ভাৱধাৰাৰ বিকাশৰ ফলতেই বলকান জাতীসমূহ একত্ৰিত হৈ
বলকানত তেওঁলোকৰ আধিপত্য বিভাবৰ সুবিধা বিচাৰি আছিল। এনেদৰে উগ্ৰ
জাতীয়তাবাদী ভাৱধাৰাই ইউৰোপৰ দেশসমূহক উত্তেজিত কৰি তুলিছিল।

(২) গোপন চুক্তিসমূহ (Secret Alliance's) :-

ইউৰোপৰ বিভিন্ন দেশৰ মাজত স্বাক্ষৰিত হোৱা গোপন চুক্তিসমূহেও প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধ
সংঘটিত হোৱাত এক অন্যতম ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। ফ্ৰেংক-জাৰ্মান যুদ্ধৰ পাছত

ইউরোপৰ বিভিন্ন দেশৰ মাজত বিভিন্ন গোপন চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছিল। প্ৰথম অৱস্থাত এই মিত্ৰতাৎসমূহ প্ৰতিক্ষামূলক আৰু শান্তি বক্ষাৰ বাবে কৰা হৈছিল। ১৮৭৯ চনত জাৰ্মানীয়ে হাঙেৰীৰ লগত দ্বি-বাণ্টীয় মৈত্ৰী চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিছিল। ১৮৮২ চনত ইটালীও তেওঁলোকৰ লগত মিত্ৰতাৰ বাবে আগবঢ়ি অহাৰ ফলত এই চুক্তিখন ত্ৰিবাণ্টীয় মৈত্ৰী চুক্তি হিচাপে জনা যায়। ইফালে জাৰ্মানীত বিচমাৰ্কৰ পতনৰ পাছত ১৮০৯ চনত বাছিয়া আৰু ফ্ৰান্স একত্ৰিত হৈ উঠিছিল। ইংলেণ্ডে বাছিয়া আৰু ফ্ৰান্সৰ লগত মিত্ৰতা কৰাৰ ফলত ত্ৰিবাণ্টীয় সৌহাৰ্দ্য চুক্তি স্বাক্ষৰিত হয়। এনেদৰে ইউৱোপৰ শক্তিশালী দেশসমূহ দুটা প্ৰধান শিবিৰত ভাগ হৈ পৰিছিল। এই দুয়োটা শিবিৰ পৰম্পৰৰ প্ৰতি ঈৰ্ষাপৰায়ন আছিল। প্ৰতিখন বাণ্টীই নিজৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিপৰ কৰিবৰ বাবে আৰু বিভিন্ন স্থানত নিজৰ আধিপত্য বিষ্টাৰৰ বাবে বাছিয়া আৰু অন্তৰ্ভুৱ মাজত চলা প্ৰতিযোগিতা দুই মিত্ৰশক্তিক দুটা বিপৰীত দিশত থিয় কৰাইছিল। ইয়াৰ ফলতেই প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ সূচনা হৈছিল।

(৩) অৰ্থনৈতিক কাৰণ (Economic causes) :-

প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ এক প্ৰধান কাৰণ আছিল ইউৱোপীয় দেশসমূহৰ মাজত হোৱা অৰ্থনৈতিক প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা। এই প্ৰতিযোগিতাৰ প্ৰধান কাৰণ আছিল -

- নতুন বৈদেশিক বজাৰ (New Foreign Market)
- কেচা মালৰ উৎস (Source of Raw materials)
- পুঁজি বিনিয়োগ ক্ষেত্ৰ (Fields for investment of the surplus capital)
- উপনিবেশ স্থাপন (Establishment of colony)

এনেদৰে সাম্রাজ্যবাদ আৰু ওপনিবেশ স্থাপনৰ প্ৰতিযোগিতাৰ ফলত শক্তিশালী দেশসমূহৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ যথেষ্ট অৱনতি ঘটিছিল এনে প্ৰতিযোগিতাত জাৰ্মানীৰ অগ্ৰগতি দেখি গ্ৰেট্ব্ৰিটেইন শংকিত হৈ উঠিছিল। জাৰ্মানীৰ দ্রুতগতিত ঔদ্যোগিক আৰু বাণিজ্যিক বিকাশ ঘটাৰ ফলত অৰ্থনৈতিক ভাবে জাৰ্মানী অতিশক্তিশালী হৈ উঠিছিল। জাৰ্মানীৰ এনে উত্থান সহ্য কৰিব নোৱাৰি ব্ৰিটেইন জাৰ্মানীৰ প্ৰধান শক্তি ৰূপে থিয় দিছিল। প্ৰতিখন দেশৰ লোকসকলেও ইখনে আনখন দেশৰ লোকক প্ৰতিদ্বন্দ্বী আৰু শক্তি জ্ঞান কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। অৰ্থনৈতিক কাৰকে ইউৱোপৰ শক্তিশালী শক্তিসমূহৰ মাজত বিশ্বযুদ্ধৰ পৰিবেশ গঢ়ি তুলিছিল।

(৪) সামরিক শক্তির উত্থান (Rise of militarism) :-

সামরিক শক্তির উত্থান প্রথম বিশ্বযুদ্ধের এক অন্যতম কারণ আছিল। জাতীয়তাবাদী বিকাশ অর্থনৈতিক প্রতিদ্বন্দ্বীতা আদির লগতে গোপন চুক্তির দ্বারা ইউরোপের দেশসমূহ দুটা শিবিরত ভাগ হোরার পাছত তেওঁলোকের মাজত নিরাপত্তাহীনতা অধিক ঠাইত পঠাইছিল। জার্মানীত বিচমার্কে সামরিক প্রশিক্ষণ আবন্ত করিছিল। এক নিদষ্ট বয়সের সকলো পুরুষকে যুদ্ধের প্রশিক্ষণ দিয়া হৈছিল। জার্মানীর নৌ বাহিনী শক্তিশালী হৈ উঠাত গ্রেটব্রিটেইন আতঙ্কিত হৈ উঠিছিল। ফলত জার্মানীর দুগুন হাবত ব্রিটেইনেও নৌ বাহিনী সবল কৰাৰ প্রস্তুতি চলাইছিল। এই প্রতিযোগিতাই দুয়োখন দেশক বিপৰীত মূৰত থিয় কৰোৱাৰ লগতে মুখামুখি যুদ্ধের বাবে প্রস্তুত কৰি তুলিছিল।

(৫) জার্মানী আৰু ইংলেণ্ডৰ মাজত শক্তা (Rivalry between Germany and England) :-

প্রথম বিশ্বযুদ্ধের অন্য এক কারণ আছিল জার্মানী গ্রেটব্রিটেইনৰ মাজত শক্তা তথা প্রতিযোগিতা। প্রথম অৱস্থাত ইউরোপের অন্যতম শক্তিশালী দেশ আছিল গ্রেটব্রিটেইন। উদ্যোগ বিপ্লবৰ ফলত গ্রেটব্রিটেইনৰ অভাবনীয় উন্নতি হৈছিল। নৌ বাহিনীৰ শ্রেষ্ঠতাৰ বাবে ব্রিটেইন সূৰ্য কেতিয়াও অস্ত নোয়োৱা বাট্ট হিচাপে জনাজাত আছিল। ব্রিটেইনৰ এনে শ্রেষ্ঠতাৰ প্রতি ফ্রান্স, বাহিয়া আদি দেশসমূহ যথেষ্ট দীৰ্ঘাস্থিত হৈ উঠিছিল। বিশেষকৈ জার্মানীৰ নৌ বাহিনীৰ শক্তি বৃদ্ধি হোৱাৰ ফলত ব্রিটেইন অত্যন্ত শংকিত হৈ পৰিছিল। এই শংকাৰ প্ৰধান কারণ আছিল -

- ◆ ব্রিটেইনলৈ খাদ্য সামগ্ৰীসমূহ সমুদ্ৰেৰ সিপাৰৰ পৰা আমদানি কৰা হৈছিল।
- ◆ গ্রেটব্রিটেইন সম্পূৰ্ণ ৰূপে সামুদ্ৰিক শক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল আছিল। জার্মানীৰ নৌশক্তিৰ বৃদ্ধিয়ে ব্রিটেইনৰ নৌশক্তিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাব বুলি সন্দেহ কৰিছিল।
- ◆ জার্মানীৰ নৌশক্তি কেৱল ব্রিটেইন বিৰুদ্ধে ব্যৱহাৰ কৰিব। কাৰণ অন্যবোৰ দেশৰ লগতে জার্মানীৰ সহল যুদ্ধত হে অৱতীৰ্ণ হ'ব লাগিব।

নৌশক্তিৰ বৃদ্ধি আৰু জার্মানীৰ সম্বাটে জার্মানী অতি শীঘ্ৰে কেৱল ইউরোপৰে নহয় সমগ্ৰ বিশ্বৰে শীৰ্ষস্থানৰ বাট্ট হ'ব বুলি ঘোষণা কৰাৰ পাছত জার্মানী আৰু ব্রিটেইনৰ মাজত প্রতিদ্বন্দ্বীতাই যুদ্ধেৰ পৰ্যায় পায়।

(৬) ফ্রান্স র প্রতিশোধী মনোভাব (France desire of revenge) :-

ফ্রান্স র প্রতিশোধী মনোভাবেও প্রথম বিশ্বযুদ্ধ সংঘটিত হোৱাত সহায় কৰিছিল। ১৮৭০ চনত ফ্রেংক-পুর্তুগিজ যুদ্ধত জার্মানীৰ হাতত ফ্রান্স পৰাজয় হোৱাৰ ফলত ফ্রান্সে আলছাচ আৰু লৰেইন হেৰুৱাবলগীয়া হৈছিল। ফ্রান্সে এই ক্ষতি সহজ ভাৱে লব পৰা নাছিল। তদুপৰি বিচমার্কে তেওঁৰ কৃটনৈতিক সম্পর্কৰ দ্বাৰা ফ্রান্সক ইউৰোপৰ অন্যান্য দেশ বোৰৰ পৰা অকলশৰীয়া কৰি তুলিছিল। পাছত ফ্রান্সত নতুন প্ৰশাসন আৰম্ভ হোৱাত তেওঁলোকে জার্মানীৰ ওপৰত পোতক তোলাৰ পৰিকল্পনা আৰম্ভ কৰিছিল। এই সামৰিক শক্তি বৃদ্ধিৰ ফলত ফ্রান্সে সুবিধা পালেই জার্মানীৰ ওপৰত আক্ৰমণ চলাই নিজৰ হেৰুওৱা অঞ্চল পুনৰ উদ্বাব কৰিবৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ আছিল।

(৭) ইটালীৰ আকাংক্ষা (Desire of Italy) :-

উনৈশ শতকাৰ অন্যান্য ইউৰোপীয় দেশসমূহৰ দৰেই ইটালীয়েও নিজৰ আকাংক্ষা পূৰণৰ চেষ্টা চলাইছিল। ইটালীৰ ভাষা-ভাষী লোকৰ বাসস্থান ট্ৰায়েষ্ট আৰু ট্ৰেন্টিন নামৰ দুখন ঠাই অষ্ট্ৰীয়া হাসেৰীয়ে দখল কৰিছিল। ইটালীৰ এক প্ৰধান লক্ষ্য হৈ পৰিছিল এই দুটা অঞ্চল উদ্বাব কৰা। ইটালীৰ প্ৰধান ধৰনি আছিল অষ্ট্ৰীয়াৰ অধিকাৰৰ পৰা ট্ৰায়েষ্ট-ট্ৰেন্টিন আদি ইটালীয়ে লোকৰ বাসস্থানসমূহ উদ্বাব কৰা। ইটালীয়ে এই আকাংক্ষাৰ পূৰণত সহায় হৰুৰ বাবে জার্মানীৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰিছিল।

(৮) আন্তঃবাণ্টীয় সংস্থাৰ অভাৱ (Absence of international Organisation) :-

প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ আগলৈকে আন্তঃবাণ্টীয় সম্পর্ক বক্ষা কৰিবৰ বাবে কোনো ধৰণৰ আন্তঃবাণ্টীয় অনুষ্ঠান গঠিত হোৱা নাছিল। ত্ৰিবাণ্টীয় মৈত্ৰী চুক্তি আৰু ত্ৰিবাণ্টীয় সৌহার্দ্য চুক্তিৰ দ্বাৰা ইউৰোপৰ শক্তিশালী দেশসমূহ দুটা বিপৰীত বিভক্ত হৈ পৰিছিল। এই চুক্তি সমূহে মূলতে যদিও প্ৰতিৰক্ষা মূলক আৰু শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে কৰা হৈছিল। পাছলৈ ই দুটা শিবিৰৰ মাজত সন্দেহ ভয় আদি অধিক ঘনিষ্ঠুত কৰিছিল। ফলত দুয়ো পক্ষই সমৰ প্ৰস্তুতিৰে প্ৰতিযোগিতাত নামি পৰিছিল। ১৮৯৯ চনত আৰু ১৯০৭ চনত দুবাৰকৈ আন্তঃবাণ্টীয় পৰ্যায়ৰ সন্মিলনত সফল হৰ পৰা নাছিল। ফলত কোনো বাণ্টৰ ওপৰত অন্য প্ৰভাৱ নাছিল। ইয়াৰ ফলত প্ৰতিখন বাণ্টই নিজৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিষ্ঠা তথা বংক্ৰিগত লাভৰ প্ৰচেষ্টাত বৰ্তী আছিল।

(৯) বার্লিন-বাগদাদ রেলওয়ে (Berlin - Bagdad Railway):-

বার্লিন-বাগদাদ রেলপথ প্রতিষ্ঠা প্রথম বিশ্বযুদ্ধের এক অন্যতম কারণ। এই রেলপথ সহাপনক লৈ বাছিয়া, জার্মানী, ফ্রান্স, ব্রিটেইন আদি দেশ সমূহের মাজত শক্তি অধিক বৃদ্ধি পাইছিল। বাছিয়াই এই রেলপথ খোলার দ্বারা তেওঁলোকের দেশত ক্ষতিকারক প্রভাব পরিব বুলি ভাবিছিল। এই প্রকল্পের কাম জার্মানীয়ে আবস্থ করিছিল আর জার্মানীয়ে নিজের প্রকল্প সম্পূর্ণ করাত দৃঢ়প্রতিজ্ঞ আছিল। ইংলেণ্ডে এই প্রকল্পের আন্তঃবাস্তীয়করণের বাবে জনোরা দাবী জার্মানীয়ে প্রত্যাখ্যান করিছিল। ইয়ার ফলত বার্লিন - বাগদাদ রেলপথ সহাপনক লৈ গোটেই কেইখন দেশের মাজত সম্পর্কের অরনতি ঘটিছিল।

(১০) তৎকালীন কারণ (Immediate Causes):-

অষ্টুয়ার সিংহাসনের উত্তোধিকারী আর্কডিউক ফ্রান্সিষ ফার্ডিনাওক ছেৰাজেঙ্গত হত্যা কৰা ঘটনাটোৱেই প্রথম বিশ্ব যুদ্ধের তৎকালীন কারণ। এই ঘটনার বাবে অষ্টুয়ার আৰু চাৰিয়াৰ মাজের সম্পর্ক অত্যন্ত বেয়াৰ ফালে ঢাল খায়। ইতিমধ্যে ইউৰোপৰ প্রতিখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰই নিজেৰ সুবিধা আদায় তথা শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিপৰণৰ বাবে যুদ্ধেৰ প্ৰস্তুতি চলাই আছিল আৰু যুদ্ধ ঘোষণাৰ বাবে সুযোগৰ অপেক্ষাত আছিল। চাৰিয়াক অষ্টুয়াই ছেৰাজেঙ্গত ঘটনাৰ বিচাৰৰ দাবী তোলাৰ সময়ত জার্মানীয়ে অষ্টুয়াৰ পক্ষ লয়। ইয়াৰ বিপৰীতে বাছিয়াই চাৰিয়াৰ পক্ষ লৈ যুদ্ধত নামি পৰে। অষ্টুয়াই চাৰিয়াৰ বিপক্ষে যুদ্ধ ঘোষণা কৰাৰ লগে লগেই প্রথম বিশ্বযুদ্ধেৰ আৰম্ভনি হয়। ইয়াৰ পাছতেই মিত্রশক্তিৰ দেশসমূহে এনেকৈ যুদ্ধত নামি পৰে।

সামৰণি:- প্রথম বিশ্বযুদ্ধেৰ অন্তত মিত্রশক্তিসমূহৰ প্ৰতিনিধিসকলে পোৰিচত এখন সন্মিলন পাতো। ১৯১১ চনৰ ১৮ জানুৱাৰীত অনুষ্ঠিত এই সন্মিলনৰ উদ্দেশ্য আছিল বিশ্বাস্তিৰ চৰ্ত নিৰ্ধাৰণ কৰা। এই সন্মিলনৰ প্ৰধান কাম আছিল প্রথম বিশ্বযুদ্ধেৰ ফলত হোৱা ক্ষয় ক্ষতিৰ হিচাপ উলিওৱা। ১৯১৮ চনৰ নবেষ্টৰ মাহত ফ্রান্স, বাছিয়া আৰু ইংলেণ্ডৰ মিত্রশক্তিৰ হাতত জার্মানীৰ দ্বিতীয় কাইজাৰ উইলিয়াম পৰস্ত হয় আৰু ইয়াৰ পিছতেই প্রথম বিশ্বযুদ্ধেৰ অন্ত পৰে।

প্রশ্ন নং ২◆

(ক) উত্তর- ১৮৭১ চনৰ পাৰা জার্মানীত থকা কেথলিক গীৰ্জা আৰু জার্মান প্ৰশাসনৰ মাজত চলি থকা বিবাদক কুলটুৰকাম্ফ বুলি জনা যায়।

(খ) উত্তর- ১৮৭৩ চনত।

(গ) উত্তর- ২০ মে ১৮৮২ চনত।

(ঘ) উত্তর- ৩১ আগষ্ট ১৯০৭ চনত।

(ঙ) উত্তর- দ্বিতীয় কাইজাৰ উইলিয়াম জার্মানীৰ সম্ভাট আছিল। যিয়ে ১৯১৮ চনৰ নবেষ্বৰ মাহত ফ্রান্স, বাছিয়া আৰু ইংলেণ্ডৰ মিত্ৰসত্ত্বৰ হাতত পৰাস্ত হৈছিল।